

Моїсєєв М. С.<https://orcid.org/0009-0007-3966-5973>

Сумський державний університет

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

У статті досліджено особливості адміністративної відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України за правопорушення, пов'язані з корупцією, з акцентом на проблеми кваліфікації та правозастосування. Обґрунтовано, що такі правопорушення мають спеціальну нормативну природу, оскільки передбачені главою 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення, але їх зміст безпосередньо пов'язаний із вимогами, заборонами та обмеженнями, встановленими антикорупційним законодавством. З'ясовано, що військовослужбовці Збройних Сил України є спеціальними суб'єктами відповідних правопорушень, оскільки на них поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», а особливий характер військової служби зумовлює додаткові вимоги до дисципліни, доброчесності та належного виконання службових обов'язків.

На підставі аналізу судової практики встановлено, що найбільш репрезентативною категорією справ є провадження за ст. 172⁶ Кодексу України про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням вимог фінансового контролю, зокрема несвоєчасним поданням декларацій. Визначено, що для цієї категорії справ характерні формалізований склад правопорушення, документальна модель доказування та істотне значення процесуальних строків. Окрему увагу приділено справам за ст. 172⁸ КУпАП, які демонструють складнішу модель правозастосування, оскільки потребують доведення службового характеру інформації, способу доступу до неї, незаконності використання, наявності власного інтересу та допустимості доказів.

Зроблено висновок, що адміністративна відповідальність військовослужбовців Збройних Сил України за правопорушення, пов'язані з корупцією, не є механічним застосуванням загальних норм Кодексу України про адміністративні правопорушення до особи зі спеціальним статусом. Її специфіка проявляється у спеціальному суб'єкті, диференційованому доказуванні, підвищеному значенні процесуальних строків, варіативності судового реагування та тісному зв'язку з дисциплінарною відповідальністю у військовій сфері.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, військовослужбовці Збройних Сил України, правопорушення, пов'язані з корупцією, фінансовий контроль, декларування, службова інформація, судова практика, кваліфікація, правозастосування.

Постановка проблеми. Проблематика адміністративної відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України за правопорушення, пов'язані з корупцією, набуває особливого значення в умовах підвищених вимог до доброчесності публічної служби та належного функціонування сектору безпеки і оборони. Корупція негативно впливає на функціонування державного управління, підриває довіру до державних інституцій та створює передумови для порушення принципу верховенства права [1, с. 12; 2, с. 138–139].

У зв'язку з цим особливого значення набуває формування ефективного механізму юридичної відповідальності, спрямованого на запобігання корупційним проявам і забезпечення дотримання стандартів доброчесності [3, с. 8; 4, с. 69; 5, с. 70; 6, с. 162].

Специфіка військової служби полягає у поєднанні публічно-службового характеру, суворій ієрархічній підпорядкованості, підвищених вимог до дисципліни та доступу до управлінських, матеріальних і інформаційних ресурсів. У такому кон-

тексті правопорушення, пов'язані з корупцією, виходять за межі індивідуального порушення антикорупційних обов'язків, оскільки здатні впливати на стан військової дисципліни, обґрунтованість службових рішень та ефективність функціонування військового управління.

Разом із тим, адміністративна відповідальність військовослужбовців за правопорушення, пов'язані з корупцією, у законодавстві та правозастосовній практиці характеризується рядом особливостей, зумовлених спеціальним статусом суб'єкта, специфікою доказування, значенням процесуальних строків і співвідношенням із дисциплінарною та кримінальною відповідальністю. Це обумовлює необхідність її комплексного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання корупції, її правової природи, причин поширення та наслідків для держави і суспільства досліджувалися у працях О. Кузьменко, М. Мельника, В. Гаращука, Є. Невмержицького, В. Гвоздецького, О. Сковчиляс-Павлів, Л. Удовики та інших науковців. У цих дослідженнях корупція розглядається як складне соціально-правове явище, що впливає на публічне управління, правову культуру, економічну безпеку та довіру до державних інституцій. Окремі аспекти адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, висвітлювалися у працях О. Пасеки, Л. Шестопалової, І. Шабаса, В. Франчука, Д. Корецкої-Шукевич, В. Брулевича, О. Ковач, а також у науково-практичних коментарях за редакцією Т. Коломоєць, В. Колпакова та в коментарі С. Чернявського, Р. Сербина, І. Пастуха та інших авторів. Безпосередньо питання адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, у Збройних Силах України розглядав Р. Сербин. Водночас комплексний аналіз адміністративної відповідальності саме військовослужбовців Збройних Сил України за правопорушення, пов'язані з корупцією, з урахуванням судової практики, проблем кваліфікації та особливостей правозастосування, залишається недостатньо розробленим. Це обумовлює актуальність подальшого дослідження зазначеної проблематики.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей адміністративної відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України за правопорушення, пов'язані з корупцією, а також виявлення проблем кваліфікації та застосування відповідних норм на основі аналізу судової практики.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, має спеціальну нормативну основу, оскільки відповідні склади передбачені главою 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), а їх зміст безпосередньо пов'язаний із вимогами, заборонами та обмеженнями, встановленими Законом України «Про запобігання корупції» [7]. Військовослужбовці Збройних Сил України належать до кола суб'єктів, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства. Отже, порушення ними відповідних вимог може тягнути адміністративну відповідальність на загальних підставах з урахуванням положень ст. 15 КУпАП.

Водночас судовою практика свідчить, що різні склади правопорушень, передбачені главою 13-А КУпАП, мають неоднакове практичне значення для військовослужбовців. Найбільш репрезентативною категорією є справи щодо порушення вимог фінансового контролю, насамперед неподання або несвоечасного подання декларацій. Саме ця група справ дозволяє простежити типові підходи судів до встановлення суб'єкта правопорушення, оцінки поважності причин пропуску строку, застосування ст. 38 КУпАП та індивідуалізації реагування.

Аналіз постанов у справах № 688/4032/21, № 760/12727/20, № 565/67/25, № 712/541/25, № 589/3123/24, № 589/42/26 дає підстави стверджувати, що у справах за ст. 172⁶ КУпАП суди, як правило, не ставлять під сумнів належність військовослужбовців або військових посадових осіб до кола суб'єктів декларування [8; 9; 10; 11; 12; 13]. З наведеного випливає важлива правозастосовна ознака цієї категорії справ: для притягнення військовослужбовця або військової посадової особи до відповідальності за ст. 172⁶ КУпАП визначальним є встановлення його статусу як суб'єкта декларування. У таких справах суди насамперед перевіряють, чи поширювалися на особу вимоги Закону України «Про запобігання корупції», чи виник у неї обов'язок подати декларацію та чи було цей обов'язок виконано у встановлений строк.

Однією з особливостей адміністративної відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України за вчинення адміністративних проступків, пов'язаних з корупцією, є формалізований характер складу правопорушення. У більшості проаналізованих справ фактична сторона зводиться до встановлення граничної дати подання декларації та фактичної дати її подання. Так,

у справі № 688/4032/21 суд встановив, що особа несвоєчасно подала декларацію за період, не охоплений раніше поданими деклараціями, а у справі № 760/12727/20 – що військова посадова особа несвоєчасно подала декларації перед звільненням і після звільнення [8; 9]. У справі № 712/541/25 також ішлося про несвоєчасне подання кількох декларацій, що підтверджувалося даними Єдиного державного реєстру декларацій та повідомленнями Національного агентства з питань запобігання корупції [11]. Отже, для справ за ст. 172⁶ КУпАП характерна переважно документальна модель доказування. Її основу становлять відомості з Реєстру декларацій, повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції, документи про проходження служби або припинення виконання функцій держави, а також матеріали, що підтверджують ознайомлення особи з антикорупційними обов'язками.

Важливою ознакою правозастосування у справах за ст. 172⁶ КУпАП доцільно визнати істотне значення процесуальних строків. У справі № 688/4032/21 суд визнав особу винуватою у вчиненні адміністративного правопорушення, однак закриття провадження у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності [8]. Аналогічна модель простежується у справі № 565/67/25, де особу також було визнано винуватою за ч. 4 ст. 172⁶ КУпАП, але провадження закрито на підставі п. 7 ст. 247 КУпАП [10]. Ці справи показують, що у провадженнях щодо правопорушень, пов'язаних з корупцією, встановлення вини не завжди призводить до накладення адміністративного стягнення. Якщо на момент розгляду спливали строки, передбачені ст. 38 КУпАП, суд зобов'язаний закрити провадження. Для військовослужбовців це має особливе значення, оскільки участь у заходах оборони держави, проходження служби, переміщення або звільнення з військової служби можуть впливати на тривалість провадження, але не усувають дії процесуальних строків.

До того ж особливістю адміністративної відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, є варіативність судового реагування. Судова практика демонструє щонайменше три моделі завершення справ за ст. 172⁶ КУпАП: накладення штрафу, закриття провадження у зв'язку зі спливом строків та звільнення від відповідальності за малозначністю. Так, у справі № 760/12727/20 суд визнав особу винною та наклав штраф у мінімальних межах санкції [9].

Натомість у справах № 712/541/25, № 589/3123/24 та № 589/42/26 суди звільнили осіб від адміністративної відповідальності на підставі ст. 22 КУпАП, обмежившись усним зауваженням [11; 12; 13]. Застосування ст. 22 КУпАП у таких справах є важливим для розуміння специфіки правозастосування щодо військовослужбовців. У справі № 712/541/25 суд врахував, що особа є військовослужбовцем Збройних Сил України, в умовах воєнного стану здійснює захист незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, а також щиро визнала вину [11]. Це свідчить, що контекст проходження військової служби може впливати на індивідуалізацію реагування, хоча сам по собі не усуває складу правопорушення.

Ще серед ознак, притаманних досліджуваному виду адміністративної відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України, є те, що правопорушення у сфері фінансового контролю для військовослужбовців найчастіше проявляються не у повному невиконанні обов'язку декларування, а у порушенні строків його реалізації. Такий висновок випливає з аналізу справ № 688/4032/21, № 760/12727/20 і № 712/541/25, де декларації були подані, однак після спливу визначеного законом строку [8; 9; 11]. Це дозволяє зробити висновок, що практична проблема полягає не лише в ухиленні від фінансового контролю, а й у належній організації виконання деклараційних обов'язків особами, які перебувають або перебували у специфічних умовах служби.

Окрему групу становлять справи, пов'язані з незаконним використанням інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень. На відміну від ст. 172⁶ КУпАП, такі справи мають значно складнішу доказову конструкцію. Показовою є постанова Херсонського міського суду Херсонської області від 18 березня 2025 року у справі № 766/18645/24, у якій розглядалося питання про притягнення військовослужбовця військової частини до відповідальності за ч. 1 ст. 172⁸ КУпАП [14]. У цій справі особі ставилося у вину те, що вона, перебуваючи на посаді начальника групи зі штатної роботи прикордонного загону, нібито без дозволу керівництва сформулила та використала витяги з журналів бойових дій, які містили службову інформацію, а надалі використала їх у власних інтересах під час звернення до адміністративного суду [14]. Однак суд закриття провадження у зв'язку з відсутністю події та складу адміністративного правопорушення.

Аналіз цієї постанови дозволяє вивести кілька критеріїв кваліфікації діяння за ст. 172⁸ КУпАП. По-перше, необхідно встановити наявність спеціального суб'єкта. По-друге, має бути доведено, що відповідна інформація стала відома особі саме у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень. По-третє, необхідно підтвердити обмежений характер такої інформації. По-четверте, має бути встановлено факт незаконного розголошення або використання інформації. По-п'яте, обов'язковим є доведення того, що використання відбулося у власних інтересах особи [14]. Саме недоведеність цих елементів стала підставою для закриття провадження. Суд звернув увагу, що у протоколі не було конкретизовано, коли, яким способом і за яких обставин особа отримала відповідну інформацію, чи мала вона до неї доступ, на підставі яких документів ця інформація визнавалася службовою, а також коли і яким чином вона була передана або використана [14]. Крім того, суд підкреслив, що обвинувачення не може ґрунтуватися на припущеннях, а всі сумніви щодо доведеності вини мають тлумачитися на користь особи. Важливим у цій справі є і питання допустимості доказів. Матеріали службового розслідування, які стали підставою для складення протоколу, були критично оцінені судом через порушення порядку проведення відповідного розслідування [14]. Це свідчить, що у справах щодо військовослужбовців матеріали дисциплінарного або службового провадження не можуть автоматично визнаватися належною доказовою базою для адміністративної відповідальності. Їх допустимість має оцінюватися з урахуванням порядку отримання та відповідності вимогам КУпАП.

Порівняння справ за ст. 172⁶ і ст. 172⁸ КУпАП дозволяє зробити важливий висновок: у межах однієї глави 13-А КУпАП існують різні за складністю моделі правозастосування. Для правопорушень у сфері фінансового контролю характерне формалізоване доказування, що ґрунтується переважно на документах і строках. Для правопорушень, пов'язаних з використанням службової інформації, характерне складне доказування, яке вимагає встановлення предмета правопорушення, способу доступу до інформації, незаконності її використання, власного інтересу та допустимості доказової бази.

Саме з аналізу судової практики можна виокремити основні проблеми кваліфікації та правозастосування у справах щодо військовослужбовців. До них належать: встановлення спеціального суб'єкта; доведення факту порушення антикоруп-

ційного обов'язку; оцінка поважності причин пропуску строків; застосування строків притягнення до відповідальності; допустимість матеріалів службових розслідувань як доказів; розмежування адміністративного і дисциплінарного реагування; індивідуалізація відповідальності з урахуванням проходження військової служби.

Таким чином, адміністративна відповідальність військовослужбовців Збройних Сил України за правопорушення, пов'язані з корупцією, не може розглядатися як механічне застосування загальних норм КУпАП до особи зі спеціальним статусом. Її специфіка проявляється у тому, що формально загальні склади правопорушень набувають особливого змісту через умови військової служби, характер службових повноважень, специфіку доказування та можливі дисциплінарні наслідки.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що адміністративна відповідальність військовослужбовців Збройних Сил України за правопорушення, пов'язані з корупцією, має самостійну специфіку, яка найбільш виразно проявляється у судовій практиці. Найбільш репрезентативною категорією справ є провадження за ст. 172⁶ КУпАП, пов'язані з порушенням вимог фінансового контролю. Для них характерні формалізований склад, документальна модель доказування та істотне значення строків подання декларацій. Водночас судова практика демонструє різні моделі завершення таких справ: накладення штрафу, закриття провадження через спливання строків або звільнення від відповідальності за малозначністю. Справи за ст. 172⁸ КУпАП свідчать про іншу модель правозастосування. Вони потребують доведення значно ширшого кола обставин: службового характеру інформації, способу доступу до неї, незаконності використання, власного інтересу особи та допустимості доказів. Саме тому помилки у формулюванні протоколу, припущення замість доказів або порушення процедури службового розслідування можуть призводити до закриття провадження.

Основними проблемами кваліфікації та правозастосування є встановлення спеціального суб'єкта, доведення всіх елементів складу правопорушення, дотримання процесуальних строків, оцінка допустимості доказів, а також розмежування адміністративної та дисциплінарної відповідальності. У військовій сфері ці проблеми посилюються умовами проходження служби, доступом до службової інформації та значенням дисципліни для функціонування військового управління.

Отже, адміністративну відповідальність військовослужбовців ЗСУ за правопорушення, пов'язані з корупцією, доцільно розглядати як особливий різновид адміністративної відповідальності, що реалізується у межах антикорупційного та адміністративно-деліктного механізму, характеризується спеціальним суб'єктом, диференційованим доказуванням, підвищеним значенням процесуальних строків і тісним зв'язком із дисциплінарним реагуванням у військовій сфері.

Список літератури:

1. Кузьменко О. Корупція та економічна злочинність в сучасній Україні: вплив на національну безпеку. *Право України*. 1997. № 7. С. 12–14.
2. Марисюк К. Поняття, види та загальна характеристика корупційних правопорушень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2021. № 4 (32). С. 138–144.
3. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: Монографія. К.: Аттїка, 2001. 304 с.
4. Резнік О. Сутність та структура адміністративно-правового механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки України. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 2-2(30). С. 69–72.
5. Удовика Л. Г., Калугіна І. О. Поняття корупції: наукові підходи та легальне тлумачення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 67–71. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/13>
6. Reznik O. M., Shevchenko H. M. Ensuring state economic security in the area of taxation: Agent-based and subject-based legal approaches. *Actual Problems of Economics*. 2015. № 6(168). P. 162–172.
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
8. Постанова Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 25.04.2025 р. у справі № 688/4032/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118653371>.
9. Постанова Солом'янського районного суду м. Києва від 08.07.2020 р. у справі № 760/12727/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90382748>.
10. Постанова Вараського міського суду Рівненської області від 19.05.2025 р. У справі № 565/67/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127416664>.
11. Постанова Соснівського районного суду м. Черкаси від 14.02.2025 р. у справі № 712/541/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125198740>.
12. Постанова Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 15.11.2024 р. у справі № 589/3123/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123037862>.
13. Постанова Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 30.01.2026 р. у справі № 589/42/26. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133707760>.
14. Постанова Херсонського міського суду Херсонської області від 18.03.2025 р. у справі № 766/18645/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125972646>.

Moisieiev M. S. ADMINISTRATIVE LIABILITY OF SERVICEMEN OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE FOR CORRUPTION-RELATED OFFENSES: ISSUES OF QUALIFICATION AND LAW ENFORCEMENT

The article examines the specific features of administrative liability of servicemen of the Armed Forces of Ukraine for corruption-related offenses, with an emphasis on issues of qualification and law enforcement. It is substantiated that such offenses have a special normative nature, since they are provided for in Chapter 13-A of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, while their content is directly connected with the requirements, prohibitions and restrictions established by anti-corruption legislation. It is established that servicemen of the Armed Forces of Ukraine are special subjects of the relevant offenses, as they fall within the scope of the Law of Ukraine «On Prevention of Corruption», and the special nature of military service entails additional requirements regarding discipline, integrity and proper performance of official duties.

Based on the analysis of judicial practice, it is established that the most representative category of cases concerns proceedings under Article 172⁶ of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, related to violations of financial control requirements, in particular the late submission of declarations. It is determined that this category of cases is characterized by a formalized composition of the offense, a documentary model of proof and the significant importance of procedural time limits. Particular attention is paid to cases under Article 172⁸ of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, which demonstrate a more complex model of law enforcement, as they require proof of the official nature of the information, the method of access to it, the unlawfulness of its use, the existence of personal interest and the admissibility of evidence.

It is concluded that the administrative liability of servicemen of the Armed Forces of Ukraine for corruption-related offenses is not a mechanical application of the general provisions of the Code of Ukraine on Administrative Offenses to a person with special status. Its specificity is manifested in the special subject, differentiated proof, the increased importance of procedural time limits, the variability of judicial response and the close connection with disciplinary liability in the military sphere.

Keywords: *administrative liability, servicemen of the Armed Forces of Ukraine, corruption-related offenses, financial control, declaration, official information, judicial practice, qualification, law enforcement.*

Дата першого надходження статті до видання: 24.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026